

Pregled aktualnih odluka Suda Europske unije za prvu polovicu 2021. godine

Pripremio: AIRE Centar

Uvod

Ovaj članak se bavi prikazom prakse Suda Europske unije (u daljem tekstu: Sud), te u nastavku slijedi pregled pet odabranih odluka koje je Sud donio tijekom prve polovice 2021. Kako bi kvalitetno obavljao svoju zadaću, Sudu su dodijeljene precizno definirane sudske nadležnosti koje on izvršava u okviru prethodnog postupka i različitih vrsta tužbi. Većina presuda je dostupna na hrvatskom jeziku na službenoj stranici Suda.^[16]

Činjenični navodi

Sud Europske unije je u predmetu br. 112/21 22. lipnja 2021. donio presudu u predmetu C-872/19 P u kojoj je utvrdio da Venezuela/Vijeće Venezuela ima aktivnu procesnu legitimaciju protiv uredbe kojom se protiv nje uvode mjere ograničavanja. Sud EU je ukinuo presudu Općeg suda koji je presudio suprotno i vratio mu je predmet na ponovno suđenje kako bi odlučio o meritumu tužbe za poništenje.

Uzimajući u obzir pogoršanje stanja u području ljudskih prava, vladavine prava i demokracije, Vijeće Europske unije donijelo je 2017. mjere ograničavanja protiv Venezuele. Članci 2, 3, 6 i 7 Uredbe 2017/2063^[17] predviđali su, među ostalim, zabranu prodaje ili isporuke bilo kojoj fizičkoj ili pravnoj osobi, subjektu ili tijelu u Venezueli vojne opreme i s njom povezanih tehnologija koje se mogu upotrijebiti u svrhu unutarnje represije kao i zabranu pružanja tim fizičkim ili pravnim osobama, subjektima ili tijelima u Venezueli određenih tehničkih, posredničkih ili financijskih usluga povezanih s isporukom te opreme.

Venezuela je 6. veljače 2018. podnijela tužbu za poništenje Uredbe 2017/2063 u dijelu u kojem se njezine odredbe na nju odnose. Potom je prilagodila svoju tužbu kako bi njome obuhvatila i Odluku 2018/1656 i Provedbenu uredbu 2018/1653^[18], akte kojima je Vijeće produljilo donesene mjere ograničavanja. Presudom od 20. rujna 2019. Opći sud Europske unije odbacio je tu tužbu kao nedopuštenu zbog toga što sporne odredbe nisu izravno utjecale na pravnu situaciju Venezuele.^[19] Povodom žalbe Venezuele Sud EU je odlučivao o primjeni kriterija o dopuštenosti predviđenih u četvrtom stavku članka 263 UFEU-a u odnosu na tužbu treće države za poništenje mjera ograničavanja koje je Vijeće usvojilo obzirom na stanje u toj državi. Ukinuo je presudu Općeg suda u dijelu u kojem je on proglasio nedopuštenom tužbu Venezuele za poništenje članaka 2, 3, 6 i 7 Uredbe 2017/2063 i predmet vratio Općem sudu na ponovno suđenje kako bi odlučio o meritumu te tužbe.

[16] Za ovaj pregled su korišteni službeni prijevodi i saopćenja za javnost sa službene stranice SEU-a https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7052/hr/.

[17] Uredba Vijeća (EU) 2017/2063 od 13. studenoga 2017. o mjerama ograničavanja obzirom na stanje u Venezueli (SL 2017., L 295, str. 21).

[18] Odluka Vijeća (ZVSP) 2018/1656 od 6. studenoga 2018. o izmjeni Odluke (ZVSP) 2017/2074 o mjerama ograničavanja obzirom na stanje u Venezueli (SL 2018., L 276, str. 10) i Provedbena uredba Vijeća (EU) 2018/1653 od 6. studenoga 2018. o provedbi Uredbe (EU) 2017/2063 o mjerama ograničavanja obzirom na stanje u Venezueli (SL 2018., L 276, str. 1).

[19] Presuda od 20. rujna 2019., Venezuela/Vijeće, T-65/18.

Ocjena Suda

Sud je najprije istaknuo da je, obzirom na to da se žalba Venezuele ne odnosi na dio pobijane presude u kojem je tužba te treće države za poništenje Provedbene uredbe 2018/1653 i Odluke 2018/1656 proglašena nedopuštenom, Opći sud u tom pogledu konačno odlučio. Sud je zatim podsjetio na to da, prema ustaljenoj sudskoj praksi, on može, prema potrebi po službenoj dužnosti, odlučiti o razlogu koji se odnosi na javni poredak, a koji se temelji na povredi pretpostavki dopuštenosti utvrđenih u članku 263 UFEU-a.

U ovom je slučaju po službenoj dužnosti istaknuo pitanje može li se Venezuela smatrati „pravnom osobom” u smislu četvrtog stavka članka 263 UFEU-a. U tom pogledu istaknuo je da iz te odredbe ne proizlazi da se određene kategorije pravnih osoba ne mogu pozivati na mogućnost podnošenja tužbe za poništenje predviđene tim člankom. Osim toga, iz njegove ranije sudske prakse također ne proizlazi da se pojam „pravna osoba” iz četvrtog stavka članka 263 UFEU-a usko tumači. Sud je potom istaknuo da načelo prema kojem se Unija temelji, među ostalim, na vrijednosti vladavine prava proizlazi kako iz članka 2 UEU-a tako i iz članka 21 UEU-a, na koji upućuje članak 23 UEU-a, koji se odnosi na zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku (ZVSP). U tim je okolnostima presudio da bi, u skladu s četvrtim stavkom članka 263 UFEU-a, obzirom na načela djelotvornog sudskeg nadzora i vladavine prava, treća država morala imati aktivnu procesnu legitimaciju kao „pravna osoba” u smislu četvrtog stavka članka 263 UFEU-a ako su ispunjeni ostali uvjeti predviđeni tom odredbom. U tom pogledu pojasnio je da obveze Unije da nadzire poštovanje vladavine prava nisu podređene uvjetu reciprociteta. Prema tome, Venezuelu, kao državu s međunarodnom pravnom osobnošću, treba smatrati „pravnom osobom” u smislu četvrtog stavka članka 263 UFEU-a.

Nadalje, Sud je presudio kako je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava time što je smatrao da predmetne mjere ograničavanja ne proizvode izravno učinke na pravni položaj Venezuele. U tom je pogledu utvrdio da su predmetne mjere ograničavanja donesene protiv Venezuele. Naime, zabraniti subjektima Unije obavljanje određenih transakcija značilo bi zabraniti Venezueli obavljanje tih transakcija s tim subjektima. Osim toga, budući da je stupanjem na snagu Uredbe 2017/2063 stupila na snagu odmah i automatska primjena zabrana predviđenih njezinim člancima 2, 3, 6 i 7, te zabrane sprječavaju Venezuelu da nabavi mnoge proizvode i usluge. Sud je iz toga zaključio da navedene odredbe proizvode izravne učinke na pravni položaj te države. U tom je pogledu istaknuo da nije potrebno praviti razliku ovisno o tome ulaze li takve poslovne djelatnosti u akte upravljanja (*iure gestionis*) ili u akte javne vlasti (*iure imperii*). Također, Sud je utvrdio da u tu svrhu nije relevantna okolnost da predmetne mjere ograničavanja nisu apsolutna zapreka Venezueli da nabavlja predmetnu robu i usluge.

Slijedom toga, Sud je odlučio o meritumu ostalih razloga nedopuštenosti koje je Vijeće prvotno istaknulo pred Općim sudom. Što se tiče razloga koji se temelji na nepostojanju pravnog interesa Venezuele, Sud je smatrao da, obzirom na to da zabrane predviđene u člancima 2, 3, 6 i 7 Uredbe 2017/2063 negativno utječu na interese Venezuele, osobito gospodarske, njihovo poništenje može joj samo po sebi donijeti korist. Što se tiče razloga koji se temelji na činjenici da se sporne odredbe ne odnose izravno na Venezuelu, Sud je smatrao da se zabrane propisane predmetnim člancima Uredbe 2017/2063 primjenjuju bez ostavljanja adresatima koji su zaduženi za njihovu provedbu ikakve diskrecijske ovlasti i bez potrebe za donošenjem provedbenih mjera. Budući da je već utvrdio da te odredbe proizvode učinke na pravni položaj Venezuele, Sud je odbio taj razlog.

Naposljetku, Sud je istaknuo da je Uredba 2017/2063 „regulatorni akt” u smislu četvrtog stavka članka 263 UFEU-a. Budući da članci te uredbe koje osporava Venezuela ne podrazumijevaju provedbene mjere, Sud je zaključio da ta treća zemlja ima aktivnu procesnu legitimaciju protiv njih na temelju te odredbe a da pritom ne mora dokazati da se ti članci odnose osobno na nju.

Činjenični navodi

Sud Europske unije je u predmetu br. 103/21 15. lipnja 2021. donio presudu u predmetu C-645/19 *Facebook Ireland i dr.* vezanu za primjenu Opće uredbe o zaštiti podataka (GDPR), te pojasnio uvjete izvršavanja ovlasti nacionalnih nadzornih tijela u pogledu prekogranične obrade podataka. Sud je utvrdio kako nacionalno nadzorno tijelo može pod određenim uvjetima izvršavati svoju ovlast obavještanja suda države članice o svakoj navodnoj povredi GDPR-a čak i ako nije vodeće nadzorno tijelo u pogledu te obrade.

Predsjednik belgijske Komisije za zaštitu privatnosti (u daljnjem tekstu: KZP) podnio je protiv društava Facebook Ireland, Facebook Inc. i Facebook Belgium 11. rujna 2015. tužbu za propuštanje pred sudom *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Prvostupanjnski sud na nizozemskom jeziku u Bruxellesu, Belgija), kojom se traži prestanak povreda zakonodavstva u području zaštite podataka koje je navodno počinio Facebook. Te su se povrede sastojale od prikupljanja i uporabe informacija o ponašanju belgijskih korisnika interneta, kako imateljâ računa na Facebooku tako i osobâ koje nisu korisnici Facebook-ovih usluga, putem različitih tehnologija kao što su kolačići, dodaci društvenoj mreži^[20] ili pikseli.

Dana 16. veljače 2018. taj se Sud proglasio nadležnim za odlučivanje o toj tužbi te je u pogledu merituma presudio da društvena mreža Facebook nije dovoljno obavijestila belgijske korisnike interneta o prikupljanju predmetnih informacija i njihovoj uporabi. Osim toga, pristanak korisnika interneta na prikupljanje i obradu navedenih informacija ocijenjen je nevaljanim.

Dana 2. ožujka 2018. Facebook Ireland, Facebook Inc. i Facebook Belgium protiv te presude uložili su žalbu sudu *Hof van beroep te Brussel* (Žalbeni sud u Bruxellesu, Belgija), sudu koji je u ovom predmetu uputio zahtjev za prethodnu odluku. Pred tim Sudom belgijsko Tijelo za zaštitu podataka (u daljnjem tekstu: TZP) djelovalo je kao pravni sljednik predsjednika KZP-a. Sud koji je uputio zahtjev proglasio se nadležnim isključivo za odlučivanje o žalbi koju je podnio Facebook Belgium.

Sud koji je uputio zahtjev iznio je dvojbe u pogledu utjecaja primjene „jedinstvenog mehanizma” predviđenog GDPR-om^[21] na nadležnosti TZP-a te je, konkretnije, postavio pitanje može li TZP pokrenuti postupak protiv Facebooka Belgium u odnosu na činjenice nastale nakon stupanja na snagu GDPR-a, odnosno 25. svibnja 2018., obzirom na to da je kao voditelj obrade predmetnih podataka utvrđen Facebook Ireland. Naime, od tog datuma i osobito na temelju primjene načela „jedinstvenog mehanizma” predviđenog GDPR-om, samo irski povjerenik za zaštitu podataka nadležan je za podnošenje tužbe za propuštanje, pod nadzorom irskih sudova.

U svojoj presudi, o kojoj je odlučivao u Velikom vijeću, Sud precizira ovlasti nacionalnih nadzornih tijela u okviru GDPR-a. On tako, među ostalim, presuđuje da na temelju te uredbe nadzorno tijelo države članice može pod određenim uvjetima izvršavati svoju ovlast obavještanja suda te države

[20] Primjerice gumbi „Svida mi se” ili „Podijeli”.

[21] Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u svezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) (SL 2016., L 119, str. 1, te ispravci SL 2018., L 127, str. 2 i SL 2021., L 74, str. 35; u daljnjem tekstu: GDPR). Na temelju članka 56 stavak 1 GDPR-a: „Ne dovodeći u pitanje članak 55, nadzorno tijelo glavnog poslovnog nastana ili jedinog poslovnog nastana voditelja obrade ili izvršitelja obrade nadležno je djelovati kao vodeće nadzorno tijelo za prekograničnu obradu koju provodi taj voditelj obrade ili izvršitelj obrade u skladu s postupkom utvrđenim u članku 60.“

o svakoj navodnoj povredi GDPR-a i pokrenuti postupak u svezi s prekograničnom obradom podataka^[22], iako nije vodeće nadzorno tijelo u pogledu te obrade.

Ocjena Suda

Na prvom mjestu, Sud pojašnjava uvjete pod kojima nacionalno nadzorno tijelo koje nije vodeće nadzorno tijelo u pogledu prekogranične obrade mora izvršavati svoju ovlast obavještanja suda države članice o svakoj navodnoj povredi GDPR-a i, u slučaju potrebe, pokretanja sudskog postupka kako bi se osigurala primjena te uredbe. Tako, s jedne strane, GDPR mora tom nadzornom tijelu dodijeliti ovlast za donošenje odluke kojom se utvrđuje da se tom obradom krše pravila predviđena tom uredbom i, s druge strane, ta se ovlast mora izvršavati uz poštovanje postupaka suradnje i nadzora konzistentnosti predviđenih tom uredbom^[23].

Naime, GDPR u odnosu na prekogranične obrade predviđa „jedinstveni mehanizam“^[24] koji se temelji na podjeli nadležnosti između „vodećeg nadzornog tijela” i drugih predmetnih nacionalnih nadzornih tijela. Taj mehanizam zahtijeva usku, lojalnu i djelotvornu suradnju između tih tijela, kako bi se osigurala dosljedna i ujednačena primjena pravila o zaštiti osobnih podataka te kako bi se očuvao njihov koristan učinak. GDPR u tom pogledu propisuje načelnu nadležnost vodećeg nadzornog tijela za donošenje odluke kojom se utvrđuje da se prekograničnom obradom krše pravila predviđena tom uredbom^[25], dok je nadležnost drugih nacionalnih nadzornih tijela za donošenje takve odluke, makar i privremeno, iznimka.^[26] Međutim, vodeće nadzorno tijelo prilikom izvršavanja svojih nadležnosti ne može zanemariti potreban dijalog te lojalnu i djelotvornu suradnju s drugim predmetnim nadzornim tijelima. Posljedično tomu, u okviru te suradnje, vodeće nadzorno tijelo ne može zanemariti stajališta drugih predmetnih nadzornih tijela, a svaki relevantan i obrazložen prigovor koji jedno od tih tijela iznese rezultira, barem privremeno, blokiranjem donošenja nacрта odluke vodećeg nadzornog tijela.

Sud nadalje pojašnjava kako je okolnost da nadzorno tijelo države članice koje nije vodeće nadzorno tijelo kad je riječ o prekograničnoj obradi podataka može izvršavati ovlast obavještanja suda te države o svakoj navodnoj povredi GDPR-a i pokretanja sudskog postupka samo uz poštovanje pravila o podjeli nadležnosti za odlučivanje između vodećeg nadzornog tijela i drugih nadzornih tijela^[27] u skladu s člancima 7, 8 i 47 Povelje Europske unije o temeljnim pravima, kojima se dotičnoj osobi jamči pravo na zaštitu njezinih osobnih podataka i pravo na djelotvoran pravni lijek.

Na drugom mjestu, Sud presuđuje da u slučaju prekogranične obrade podataka izvršavanje ovlasti nadzornog tijela države članice koje nije vodeće nadzorno tijelo da pokrene sudski postupak^[28] ne zahtijeva da voditelj ili izvršitelj prekogranične obrade osobnih podataka protiv kojeg je pokrenut taj postupak ima glavni poslovni nastan ili drugi poslovni nastan na području te države članice. Međutim, izvršavanje te ovlasti mora biti obuhvaćeno teritorijalnim područjem primjene GDPR-a^[29], što znači da voditelj ili izvršitelj prekogranične obrade ima poslovni nastan na području Unije.

[22] U smislu točke 23. članka 4 GDPR-a.

[23] Predviđenih člancima 56 i 60 GDPR-a.

[24] Članak 56 stavak 1 GDPR-a.

[25] Članak 60 stavak 7 GDPR-a.

[26] Članak 56 stavak 2 i članak 66 GDPR-a propisuju iznimke od načela nadležnosti za odlučivanje vodećeg nadzornog tijela.

[27] Predviđenih člancima 55 i 56, u svezi s člankom 60 GDPR-a.

[28] Na temelju članka 58 stavak 5 GDPR-a.

[29] Članak 3 stavak 1 GDPR-a predviđa da se ta uredba primjenjuje na obradu osobnih podataka „u okviru aktivnosti poslovnog nastana voditelja obrade ili izvršitelja obrade u Uniji, neovisno o tome obavlja li se obrada u Uniji ili ne.”

Na trećem mjestu, Sud odlučuje da se u slučaju prekogranične obrade podataka ovlast nadzornog tijela države članice koje nije vodeće nadzorno tijelo da o svakoj navodnoj povredi GDPR-a obavijesti sud te države i, u slučaju potrebe, pokrene sudski postupak, može izvršavati kako u odnosu na glavni poslovni nastan voditelja obrade koji se nalazi u državi članici tog tijela tako i u odnosu na drugi poslovni nastan tog voditelja, pod uvjetom da se sudski postupak odnosi na obradu podataka izvršenu u okviru aktivnosti tog poslovnog nastana i da je navedeno tijelo nadležno za izvršavanje te ovlasti. Ipak, Sud ističe da izvršavanje te ovlasti podrazumijeva da je GDPR primjenjiv. U predmetnom slučaju, obzirom na to da su aktivnosti poslovnog nastana grupe Facebook u Belgiji neodvojivo povezane s obradom osobnih podataka o kojoj je riječ u glavnom postupku, za koju je na području Unije odgovoran Facebook Ireland, ta se obrada izvršava „u okviru aktivnosti poslovnog nastana voditelja obrade” i stoga je doista obuhvaćena područjem primjene GDPR-a.

Na četvrtom mjestu, Sud presuđuje da, kad je nadzorno tijelo države članice koje nije „vodeće nadzorno tijelo” pokrenulo sudski postupak u pogledu prekogranične obrade osobnih podataka prije datuma stupanja na snagu GDPR-a, navedeni postupak može se, u skladu s pravom Unije, nastaviti na temelju odredbi Direktive o zaštiti podataka^[30], koja se i dalje primjenjuje u pogledu povreda u njoj predviđenih pravila počinjenih do datuma kad je ta Direktiva stavljena izvan snage.

Nadalje, navedeni postupak to tijelo može pokrenuti za povrede počinjene nakon stupanja na snagu GDPR-a, pod uvjetom da se radi o jednoj od situacija u kojima ta uredba iznimno dodjeljuje tom tijelu nadležnost za donošenje odluke kojom se utvrđuje da se predmetnom obradom podataka povređuju pravila iz te uredbe te uz poštovanje u njoj predviđenih postupaka suradnje i nadzora konzistentnosti.

Na petom mjestu, Sud priznaje izravan učinak odredbe GDPR-a na temelju koje svaka država članica zakonom propisuje da je njezino nadzorno tijelo ovlašteno obavijestiti sudove o svakoj povredi te uredbe i, u slučaju potrebe, pokrenuti sudski postupak. Posljedično tomu, takvo tijelo može se pozvati na tu odredbu kako bi pokrenulo ili nastavilo postupak protiv pojedinaca, čak i ako navedena odredba nije posebno provedena u zakonodavstvu predmetne države članice.

Činjenični navodi

Sud Europske unije je u predmetu br. 29/21 2. ožujka 2021. donio presudu u predmetu C-746/18 *H. K./Prokuratuur*. Ovom presudom Sud je utvrdio da je pristup skupu podataka o elektroničkim komunikacijama koji se odnose na promet ili na lokaciju, na temelju kojih se mogu donijeti precizni zaključci o privatnom životu, u kazneno-pravne svrhe dopušten samo u cilju borbe protiv teških kaznenih djela ili sprječavanja ozbiljnih prijetnji javnoj sigurnosti. Usto, pravu Unije protivi se nacionalni propis kojim se državnom odvjetništvu dodjeljuje nadležnost za odobravanje pristupa državnog tijela tim podacima radi vođenja kaznene istrage.

Protiv osobe H. K. u Estoniji je pokrenut kazneni postupak zbog krađe, korištenja bankovnom karticom treće osobe i nasilja prema osobama koje sudjeluju u sudskom postupku. Osobu H. K. je prvostupanjski sud zbog tih kaznenih djela osudio na kaznu zatvora od dvije godine. Ta je odluka zatim potvrđena u žalbenom postupku.

[30] Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u svezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13, svezak 7, str. 88).

Zapisnici na kojima se temelji utvrđenje počinjenja tih kaznenih djela sastavljeni su, među ostalim, na temelju osobnih podataka dobivenih u okviru pružanja elektroničkih komunikacijskih usluga. Riigikohus (Vrhovni sud, Estonija), kojem je osoba H. K. podnijela žalbu u kasacijskom postupku, iznio je sumnje u pogledu usklađenosti s pravom Unije^[31] uvjeta u kojima su istražne službe imale pristup tim podacima.

Te su se sumnje, kao prvo, odnosile na pitanje je li trajanje razdoblja za koje su istražne službe imale pristup podacima kriterij na temelju kojeg se može ocijeniti ozbiljnost zadiranja u temeljna prava dotičnih osoba koje čini taj pristup. Tako se, kada je to razdoblje vrlo kratko ili je količina prikupljenih podataka vrlo ograničena, sud koji je uputio zahtjev pita može li cilj borbe protiv kriminaliteta općenito, a ne samo protiv teških kaznenih djela, opravdati takvo zadiranje. Kao drugo, sud koji je uputio zahtjev ima sumnje u svezi s mogućnosti da se estonsko državno odvjetništvo, imajući u vidu različite zadaće koje su mu dodijeljene nacionalnim pravom, smatra „neovisnim” upravnim tijelom u smislu presude *Tele2 Sverige i Watson i dr.*^[32], koje tijelu nadležnom za provedbu istrage može odobriti pristup dotičnim podacima.

Svojom presudom, donesenom u Velikom vijeću, Sud presuđuje da se Direktivi o privatnosti i elektroničkim komunikacijama u svezi s Poveljom protivi nacionalni propis koji omogućuje pristup državnih tijela podacima o prometu ili podacima o lokaciji, koji mogu pružiti informacije o komunikacijama koje izvršava korisnik sredstva elektroničke komunikacije ili o lokaciji terminalne opreme kojom se koristi i omogućiti izvođenje preciznih zaključaka o njegovu privatnom životu, u svrhu sprječavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela, a da taj pristup nije ograničen na postupke kojima je cilj borba protiv teških kaznenih djela ili sprječavanje ozbiljniji javnoj sigurnosti. Prema mišljenju Suda, trajanje razdoblja za koje se traži pristup tim podacima i količina ili priroda podataka dostupnih u odnosu na takvo razdoblje nema utjecaja u tom pogledu. Usto, Sud smatra da se toj istoj Direktivi, u svezi s Poveljom, protivi nacionalni propis kojim se državnom odvjetništvu dodjeljuje nadležnost za odobravanje pristupa državnog tijela podacima o prometu i podacima o lokaciji radi vođenja kaznene istrage.

Ocjena Suda

Kad je riječ o uvjetima u kojima se pristup podacima o prometu i podacima o lokaciji koje su zadržali pružatelji elektroničkih komunikacijskih usluga može u svrhu sprječavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela odobriti državnim tijelima primjenom mjere na temelju Direktive o privatnosti i elektroničkim komunikacijama^[33], Sud podsjeća na to kako je presudio u svojoj presudi *La Quadrature du Net i dr.*^[34]. Tako ta Direktiva dopušta državama članicama da, među ostalim, u te svrhe donesu zakonske mjere kojima će ograničiti opseg prava i obveza predviđenih tom Direktivom, osobito obvezu jamčenja povjerljivosti komunikacija i podataka o prometu^[35], samo uz poštovanje

[31] Preciznije, s člankom 15 stavkom 1 Direktive 2002/58/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektroničkih komunikacija (Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama) (SL 2002., L 201, str. 37) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13, svezak 52, str. 111), kako je izmijenjena Direktivom 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. (SL 2009., L 337, str. 11) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13, svezak 52, str. 224 i ispravci SL 2017., L 162, str. 56 i SL 2018., L 74, str. 1.; u daljnjem tekstu: Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama), u svezi s člancima 7, 8 i 11 kao i člankom 52 stavkom 1 Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).

[32] Presuda od 21. prosinca 2016., *Tele2 Sverige i Watson i dr.*, C-203/15 i C-698/15, t. 120.; vidjeti također priopćenje za medije br. 145/16.

[33] Članak 15 stavak 1 Direktive o privatnosti i elektroničkim komunikacijama.

[34] Presuda od 6. listopada 2020., *La Quadrature du Net i dr.*, C-511/18, C-512/18 et C-520/18, t. 166. do 169.; vidjeti također priopćenje za medije br. 123/20.

[35] Članak 5 stavak 1 Direktive o privatnosti i elektroničkim komunikacijama.

općih načela prava Unije, među kojima se nalazi načelo proporcionalnosti, i temeljnih prava zajamčenih Poveljom^[36]. U tom kontekstu Direktivi se protive zakonske mjere kojima se pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga preventivno nalaže opće i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i podataka o lokaciji.

Što se tiče cilja sprječavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela, koji slijedi propis o kojem je riječ u glavnom postupku, u skladu s načelom proporcionalnosti, Sud smatra da samo ciljevi borbe protiv teških kaznenih djela ili sprječavanje ozbiljnih prijetnji javnoj sigurnosti mogu opravdati pristup državnih tijela skupu podataka o prometu ili podataka o lokaciji, koji mogu omogućiti izvođenje preciznih zaključaka o privatnom životu dotičnih osoba, a drugi čimbenici, koji se odnose na proporcionalnost zahtjeva za pristup, poput trajanja razdoblja za koje se pristup takvim podacima traži, ne mogu imati za posljedicu to da cilj sprječavanja, istrage, otkrivanja i progona kaznenih djela općenito može opravdati takav pristup.

Kad je riječ o nadležnosti dodijeljenoj državnom odvjetništvu za odobravanje pristupa državnog tijela podacima o prometu i podacima o lokaciji radi vođenja kaznene istrage, Sud podsjeća na to da je na nacionalnom pravu utvrđivanje uvjeta u kojima pružatelji elektroničkih komunikacijskih usluga moraju odobriti nadležnim nacionalnim tijelima pristup podacima kojima raspolažu. Međutim, da bi ispunio zahtjev proporcionalnosti, takav propis mora sadržavati jasna i precizna pravila o doseg i primjeni dotične mjere te propisivati minimalne uvjete, na način da osobe o čijim je osobnim podacima riječ raspolažu dostatnim jamstvima koja omogućuju učinkovitu zaštitu tih podataka od rizika zlouporabe. Taj propis mora biti zakonski obvezujuć u unutarnjem pravu i navoditi u kojim se okolnostima i pod kojim uvjetima mjera kojom se predviđa obrada takvih podataka može donijeti, jamčeći time da će zadiranje biti ograničeno na ono što je strogo nužno.

Prema mišljenju Suda, u svrhu osiguranja punog poštovanja tih uvjeta u praksi, bitno je da se prije pristupa nadležnih nacionalnih tijela zadržanim podacima provede nadzor suda ili neovisnog upravnog tijela i da odluka tog suda ili tijela bude donesena nakon obrazloženog zahtjeva tih tijela podnesenog osobito u okviru postupaka sprječavanja, otkrivanja ili progona kaznenih djela. U slučaju opravdane hitnosti, nadzor mora uslijediti u kratkim rokovima.

U tom pogledu Sud pojašnjava da taj prethodni nadzor među ostalim zahtijeva da sud ili tijelo zaduženo za izvršavanje tog nadzora raspolaže svim ovlastima i pruža sva potrebna jamstva za usklađivanje različitih interesa i prava o kojima je riječ. Konkretnije, kad je riječ o kaznenoj istrazi, takav nadzor zahtijeva da taj sud ili to tijelo može osigurati pravednu ravnotežu između, s jedne strane, interesa povezanih s potrebama istrage u okviru borbe protiv kriminaliteta i, s druge strane, temeljnih prava na poštovanje privatnog života i zaštite osobnih podataka osoba čiji su podaci obuhvaćeni pristupom. Kada taj nadzor ne izvršava sud, nego neovisno upravno tijelo, ono mora uživati položaj koji mu omogućava da prilikom obavljanja svojih zadaća postupa objektivno i nepristrano i u tu svrhu mora biti zaštićeno od svakog vanjskog utjecaja.

Činjenični navodi

Sud Europske unije je u predmetu br. 4/21 14. siječnja 2021. donio presudu u predmetu C-393/19 *Okražna prokuratura - Haskovo i Apelativna prokuratura - Plovdiv/OM*. Predmet se odnosio na nacionalni propis koji omogućuje oduzimanje sredstva upotrijebljenog za počinjenje teškog

[36] Konkretno, članci 7, 8 i 11, te članak 52 stavak 1 Povelje.

kaznenog djela krijumčarenja, ali koje pripada trećoj strani u dobroj vjeri, i utvrdio da nije u skladu s pravom Unije, te da vlasnik oduzete imovine treba raspolagati djelotvornim pravnim lijekom protiv te mjere.

OM je bio zaposlen kao vozač kamiona za međunarodni prijevoz u prijevozničkom društvu za obavljanje prijevoza iz Turske u Njemačku sa sjedištem u Turskoj.

Dana 11. lipnja 2018. prihvatio je prijedlog da u tegljaču korištenom za svoje prijevoze nezakonito preveze, uz naknadu, gotovo 3.000 antičkih novčića u Njemačku. Nakon prelaska granice između Turske i Bugarske nad OM-om provedena je carinska kontrola, prilikom koje su otkriveni novčići koji su bili skriveni u tegljaču.

Tijekom istrage tursko društvo zatražilo je povrat tegljača i prikolice, ističući da ono nije ni na koji način povezano s kaznenim djelom i da povrat navedene imovine ne bi ometao istragu. Taj zahtjev bio je odbijen.

Okražen sad Haskovo (Okružni sud u Haskovu, Bugarska) osudio je 22. ožujka 2019. OM-a za teško kazneno djelo krijumčarenja. Na temelju te osude, novčići i tegljač oduzeti su u korist Bugarske Države. Prikolica, koja nije bila u izravnoj vezi s počinjenjem kaznenog djela, vraćena je turskom društvu.

Apelativen sad - Plovdiv (Žalbeni sud u Plovdivu, Bugarska), koji je odlučivao o žalbi u ovom sporu, postavlja Sudu pitanje protivi li se člancima 17 i 47 Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja) bugarski propis koji se primjenjuje u ovom predmetu i koji predviđa oduzimanje prijevoznih sredstava korištenih za počinjenje krijumčarenja, čak i ako ona pripadaju trećoj strani u dobroj vjeri – u ovom slučaju poslodavcu vozača koji je počinio povredu – i koji toj trećoj strani ne daje mogućnost da iznese svoje stajalište.

Svojom današnjom presudom Sud najprije ističe da je oduzimanje predmeta korištenih za počinjenje kaznenog djela kažnjivog kaznom zatvora u trajanju duljem od jedne godine uređeno pravom Unije, odnosno Okvirnom odlukom 2005/212^[37]. Ona se također primjenjuje na oduzimanje imovine koja pripada trećim stranama i zahtijeva, među ostalim, da su njihova prava zaštićena ako su one u dobroj vjeri. Sud ističe da u tom kontekstu valja uzeti u obzir pravo vlasništva, zajamčeno člankom 17 Povelje. To pravo može se podvrgnuti ograničenjima koja trebaju stvarno odgovarati ciljevima u općem interesu koje Unija slijedi i ne smiju predstavljati prekomjerno i neprihvatljivo uplitanje kojim se nanosi šteta samoj biti tako zajamčenoj prava.

Sud ističe da je cilj koji se želi postići nacionalnim propisom spriječiti nezakonit uvoz robe u zemlju. Međutim, kako se oduzimanje tiče treće strane u dobroj vjeri, koja nije znala i nije mogla znati da je njezina imovina korištena za počinjenje kaznenog djela, takvo oduzimanje, obzirom na cilj koji se želi postići, predstavlja prekomjerno i neprihvatljivo uplitanje kojim se nanosi šteta samoj biti njezina prava vlasništva. Stoga nacionalni propis ne poštuje pravo vlasništva, zajamčeno člankom 17 Povelje.

Sud stoga ocjenjuje da je nacionalni propis koji dopušta oduzimanje predmeta korištenog za počinjenje teškog kaznenog djela krijumčarenja kada on pripada trećoj strani u dobroj vjeri protivan pravu Unije.

[37] Članak 4 Okvirne odluke 2005/212/PUP od 24. veljače 2005. o oduzimanju imovinske koristi, sredstava i imovine pribavljene kaznenim djelom (SL 2005., L 68, str. 49) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19, svezak 16, str. 87).

Kada je riječ o pravu na pravni lijek vlasnika oduzete imovine, Sud podsjeća na to da Okvirna odluka 2005/212 predviđa obvezu svake države članice da poduzima potrebne mjere kako bi osigurala da osobe na koje utječe oduzimanje predmeta i sredstava kojima su počinjena kaznena djela imaju djelotvorna pravna sredstva kako bi štatile svoja prava. Osim toga, članak 47 Povelje predviđa da svatko čija su prava i slobode zajamčeni pravom Unije povrijeđeni ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred sudom. Iz toga slijedi da treća strana čija je imovina predmet mjere oduzimanja mora moći osporavati zakonitost te mjere kako bi ostvarila povrat te imovine kada oduzimanje nije opravdano.

Prema navodima *Apelativenog sada - Plovdiv*, bugarskim pravom takvo pravno sredstvo nije predviđeno.

Stoga Sud ocjenjuje da je nacionalni propis koji omogućuje oduzimanje, u okviru kaznenog postupka, imovine koja pripada osobi različitoj od one koja je počinila kazneno djelo a da ta prva osoba ne raspolaže djelotvornim pravnim lijekom protivan pravu Unije.